

Н. М. Андрійчук,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
andriychuknata@mail.ru

ПРОБЛЕМА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Стаття має на меті проаналізувати сучасні вітчизняні та зарубіжні дослідження в галузі інклюзивного навчання. Автор здійснює огляд наукових досліджень щодо освіти дітей з особливими освітніми потребами, які проводилися в Україні на початку XXI століття. Особливу увагу приділено зарубіжному досвіду, а саме інклюзивному навчанню у скандинавських країнах. Автор класифікує науково-теоретичну базу, присвячену проблемі інклюзивної освіти в скандинавських країнах за інституційним критерієм і виділяє три основні групи наукових праць.

Ключові слова: інклюзивне навчання, освіта скандинавських країн, сучасні вітчизняні та зарубіжні дослідження.

Постановка проблеми. В умовах входження України в європейський освітній простір особливо гостро постає питання рівного доступу до освітніх ресурсів особистості незалежно від її станового, майнового, релігійного, етнічного статусу або ж стану здоров'я. Рівне право усіх українців на отримання освіти бажаного ступеня закріплено конституцією України (ст. 53), а також низкою освітніх нормативних документів. Проте реалії української освітньої сфери засвідчують, що діти з певними відхиленнями від фізичної норми найчастіше залишаються поза межами загальноосвітніх навчальних закладів та системи вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема інклюзивної освіти в Україні та за кордоном представлена в науковому доробку багатьох учених: філософів (В. Андрущенко, Л. Вітгенштайн, С. Гессен, Б. Гершунський, В. Кремень, В. Огнев'юк, Н. Софій, В. Левкулич, С. Боднар, Н. Бокало, Н. Бердяєв, Н. Тарусина, А. Лушніков), соціологів (Г. Бурова, О. Фудорова, Л. Сокур'янська, Д. Зайцев, І. Кантемірова, Н. Малафєєв, П. Романов, О. Дікова-Фаворська, О. Ярська-Смірнова), істориків (Т. Букшина, М. Захарчук, В. Бондар, С. Корнев, А. Ільченко, Т. Єжова, В. Золотоверх), психологів (С. Грабовська, Д. Єрмолаєв, Є. Клепцова, Є. Кулакова), педагогів (А. Колупаєва, А. Сбруєва, К. Косова, Ю. Остроушко, І. Андрусєва, С. Здрагат, Д. Дешлер, О. Таранченко, З. Шевців, О. Богословська, А. Валицька), дефектологів (І. Константінова, М. Назарова, Ю. Пінчук, А. Анісімова, Р. Аслаєва, Т. Дегтяренко) та корекційних педагогів (А. Гонєєв, Л. Коров'якова, Н. Малофєєв, П. Таланчук, В. Кашенко, Є. Мастокова, Є. Бондар).

Метою статті є аналіз сучасних вітчизняних та зарубіжних досліджень в галузі освіти дітей з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу. Україна робить певні кроки в розробці основ інклюзивної освіти. Проте, реально в країні функціонують одиничні інклюзивні загальноосвітні навчальні заклади – як державні (дошкільні навчальні заклади, загальноосвітні школи, зокрема дошкільний навчальний заклад № 3 "Перлинка" у Вінниці, школа-дитячий садок "Паросток", дошкільний навчальний заклад № 607, 792 у Києві, дошкільний навчальний заклад № 45 у Полтаві, НВК початкова школа-дитячий садок "Мрія" у Дніпропетровську, ЗОШ № 626, 286 у Києві, ЗОШ № 30 у Житомирі, ЗОШ № 95, 59 82, 99, 75 у Львові та ін.), так і недержавні (Київська приватна гімназія "Грейс", школи "Всесвіт" і "Сяйво" у м. Житомирі, приватна загальноосвітня школа I-III ступенів при Чернівецькому православному богословському інституті, Приватна загальноосвітня спеціалізована школа "Скарбничка мудрості" у Луцьку та ін.). Варто зазначити, що діяльність цих шкіл ґрунтується на досвіді зарубіжних країн.

Для вітчизняних науковців проблема розвитку інклюзивної освіти в Україні є актуальною і такою, що потребує ретельного вивчення. На особливу увагу, на нашу думку, заслуговують наукові дослідження останніх років, а саме: Колупаєва А. "Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади" (2007), Рассказова О. "Теорія та практика розвитку соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти" (2014), Будяк Л. "Організаційно-педагогічні умови інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітній сільській школі" (2010), Василенко О. "Соціально-педагогічні умови адаптації молодших школярів з особливими потребами до навчання в загальноосвітній школі" (2010), Захарчук М. "Становлення та розвиток інклюзивної освіти у США" (2013), Чопік О. "Формування взаємин дітей з вадами опорно-рухового апарату із здоровими ровесниками в умовах інклюзивного навчання" (2013).

Відтак, А. Колупаєва розглядає інклюзивну освіту у призмі організації навчально-виховної роботи інклюзивної школи, співпраці з родинами, розробки та удосконалення індивідуальних планів та основних критеріїв оцінювання дітей, що навчаються в інклюзивних класах. В основі процесу залучення світової спільноти до інтегрування дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітні навчальні заклади лежить право дитини на здобуття якісної освіти. Крім того, процес інтегрування

неповносправних дітей у соціум є етапом розвитку не лише системи спеціальної освіти, а й суспільства загалом. Модель інклюзивної освіти не може бути уніфікована, вона набуває специфічних ознак у кожній країні, регіоні, спільноті, але основою її є загальна гуманітарна політика [1: 396].

О. Рассказова вивчає роль соціального педагога в інклюзивному освітньому середовищі. Вона визначає призначення соціального педагога як неодмінний компонент розвитку соціальності учнів у загальноосвітньому інклюзивному навчальному закладі як посередника між особистістю і соціальним середовищем, в якому перебуває дитина. Гуманістична педагогічна позиція соціального педагога в інклюзивному загальноосвітньому навчальному закладі, яка передбачає особисту та соціальну відповідальність, загострене почуття добра та справедливості, можливості здійснювати соціальну підтримку та захист, соціальну допомогу, виявлення милосердя, почуття власної гідності та поваги до іншої людини, толерантність, порядність та ін., забезпечить успішну діяльність та вирішення широкого кола проблем [2: 19].

Л. Будяк розглядає інклюзивне навчання в умовах сільської загальноосвітньої школи. Можливість інтегрування та соціалізації дитини з порушеннями психофізичного розвитку в сільській соціум існує за умови роботи компонентів, спрямованих на реалізацію загальнопедагогічних, корекційно-розвиваючих, профілактичних, оздоровчих, реабілітаційних соціалізуючих завдань і на досягнення позитивних результатів. Автор визначає пріоритетну роль служби супроводу родин дітей з порушеннями психофізичного розвитку, які надають консультаційну, методичну, реабілітаційну допомогу. Об'єднання в сільській школі дітей різного контингенту в один колектив із залученням дітей із вадами психофізичного розвитку дозволить не тільки зберегти сільське середовище і зміцнити перспективи розвитку сільського соціуму, а й розв'язати низку педагогічних завдань, вважає автор [3: 15].

Натомість О. Василенко, акцентуючи увагу на соціально-педагогічних умовах адаптації молодших школярів з особливими потребами до навчання в загальноосвітній школі, визначає, власне, адаптацію як процес і результат активного пристосування дитини з особливими потребами до шкільного життя. Автор стверджує, що система педагогічних заходів має бути спрямована на попередження та подолання проблем, які виникають у конкретній особистості чи групі дітей з особливими потребами на певних етапах їх соціального становлення. Крім того, критерій навчальної діяльності, а також поведінковий критерій найкраще характеризують адаптованість до навчання школярів з особливими потребами [4: 16].

Для позитивної реалізації, розвитку і вдосконалення інклюзивної освіти в Україні необхідним є вивчення досвіду провідних зарубіжних країн. Відтак, М. Захарчук вивчала систему інклюзивної освіти США. Досвід цієї країни у впровадженні інклюзивної освіти може бути корисним у декількох аспектах: удосконалення соціальної політики (системне вирішення проблеми є неможливим без залучення держави до створення якісно нової нормативно-правової бази), реформування системи освіти (визначення організаційно-змістових засад діяльності навчальних закладів), підготовка професійних кадрів до роботи в інклюзивних закладах навчання [5: 18].

Що стосується взаємин дітей з особливими освітніми потребами зі своїми здоровими однолітками, О. Чопік стверджує, що такі стосунки залежать від багатьох факторів, серед яких: індивідуальні особливості психофізичного розвитку кожного учня-учасника інклюзивного колективу, ставлення до проблеми інклюзивного навчання здорових дітей та їхніх батьків, робота класного керівника та вчителів-предметників, рівень співпраці фахівців. Наразі проблема формування колективу в інклюзивному класі є актуальною через недостатню компетентність педагогів. Варто звернути особливу увагу вчителів і класних керівників на формування позитивних взаємин дітей, створення сприятливої атмосфери в колективі шляхом залучення дітей до спільної позашкільної діяльності, ретельної розробки індивідуального навчального плану для дітей з особливими освітніми потребами, включення дітей з психофізичними порушеннями у колектив під час проведення виховних заходів, тощо [6: 14].

У цьому контексті набуває особливого значення багаторічний досвід зарубіжних країн щодо організації інклюзивної освіти на всіх освітніх рівнях. Країни Скандинавії мають у цьому відношенні власну, близьку до вітчизняної, специфіку, зумовлену переважно патерналістськими моделями і технологіями соціального захисту населення. Традиційно до скандинавських країн відносять Фінляндію, Швецію, Норвегію, Ісландію та Данію. Особливу увагу варто надати системі освіти в скандинавських країнах і місцю інклюзії у ній. Таким чином, аналіз науково-теоретичної бази, присвячений проблемі інклюзивної освіти в скандинавських країнах, дає можливість розробити класифікацію наукових праць за інституційним критерієм. На нашу думку, варто розглядати систему освіти скандинавських країн як соціальний інститут, а інклюзивну освіту як компонент цього інституту, тобто соціальну інституцію; тому саме цей критерій найбільш вдало висвітлює місце інклюзивної освіти в загальній системі освіти. Отже, за інституційним критерієм наукові праці можна класифікувати наступним чином:

- наукові праці, які характеризують систему освіти в скандинавських країнах;
- наукові праці, присвячені інклюзивній системі освіти в зарубіжних країнах;
- наукові праці, що безпосередньо стосуються проблем інклюзивної освіти в скандинавських країнах.

Щодо **першої групи джерел** варто зазначити, що система освіти в скандинавських країнах стала об'єктом дослідження цілої низки вчених, які вивчали: тенденції розвитку освіти дорослих у

скандинавських країнах (О. І. Огієнко) [7], систему вищої освіти скандинавських країн (Т. О. Логвиненко) [8], систему оцінювання у шкільній освіті Фінляндії (М. О. Бражник), зміст і організацію академічної мобільності студентів Фінляндії (М. А. Ставрук), підготовку шкільного вчителя в системі педагогічної освіти Норвегії (О. В. Ємельянова), систему освіти Ісландії (І. Р. Луговська), аналіз системи середньої професійної освіти Швеції (Е. Е. Ісмаїлов). Загалом система освіти скандинавських країн, як зазначають дослідники, характеризується достатнім рівнем демократизації, гуманізації, гуманітаризації, глобалізації, що дає можливість прогнозувати розвиток інклюзії як компонента загальної системи освіти цих країн.

Друга група наукових праць стосується безпосередньо інституту інклюзії у зарубіжних країнах. Враховуючи їх досвід у впровадженні інклюзивного навчання в загальноосвітній процес, можна стверджувати, що такий досвід є безперечно цінним як з боку професійної підготовки вчителя до роботи в інклюзивному навчальному закладі, так і з боку психолого-педагогічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних навчальних закладах. Так, Тоні Бут та Мел Ейнскоу розробили практичний посібник "Показники інклюзії", спрямований на створення інклюзивного освітнього середовища у загальноосвітній школі. Підібрані авторами практичні матеріали стосуються ключових концепцій інклюзивного підходу до шкільної освіти, структурування оцінювання учнів у інклюзивному класі, створення необхідної атмосфери для забезпечення необхідного інклюзивного простору [9]. Тім Лорман, у свою чергу, визначає сім стовпів підтримки інклюзивної освіти: позитивне ставлення до феномену інклюзії; політична підтримка інклюзивного навчання, а саме розробка необхідної нормативно-правової бази для забезпечення функціонування інклюзивної освіти в загальноосвітньому навчальному середовищі; реалізація процесів навчання і виховання у школах і класах, де впроваджено інклюзивне навчання; розробка навчальних програм і методик викладання для роботи в інклюзивному класі; участь громади у житті інклюзивної школи; застосування змістовної рефлексії, що включає постійний моніторинг навчально-виховного процесу, обмін досвідом, фіксування результатів діяльності у щоденниках і журналах; необхідна професійна підготовка і ресурси для роботи в інклюзивному колективі [10]. Щодо вітчизняних науковців, вони вивчали досвід впровадження інклюзивного навчання Канади (Д. Лупарт) [11], Швейцарії (Т. П'ятакова) [12], США (В. Бондар, В. Синьов, В. Тищенко) [13], Великої Британії (Г. Давиденко) [14]. Варто зазначити, що на думку науковців, модель інклюзивної освіти будь-якої із вивчених країн не може бути безперечним зразком для наслідування вітчизняною системою освіти. Для успішної імплементації інклюзивної освіти в загальноосвітній навчальний процес в Україні варто виробити власну вітчизняну модель впровадження інклюзивного навчання з урахуванням позитивних тенденцій досвіду тих країн, для яких інклюзія стала невід'ємною складовою навчання.

Третя група наукових праць присвячена вивченню проблем інклюзивної освіти в скандинавських країнах. На жаль, освіта скандинавських країн, і зокрема інклюзивна освіта, не стали досі об'єктом вивчення вітчизняних науковців повною мірою. Натомість проблеми інклюзивної освіти жваво обговорюються у роботах зарубіжних вчених: Т. Саловіта [15], Дж. Берхану [16], К. Укмен [17], Дж. Ківіраума [18], К. Клемеле, Р. Рінне, А. Арнесен [19], Л. Лундаль, Б. Персон [20] та багатьох інших. Загалом у своїх роботах учені скандинавських країн розглядають інклюзію як втілення концепції соціальної справедливості. Педагоги стверджують, що впродовж кількох десятиліть головною метою освітньої політики скандинавських країн було забезпечення рівноправного доступу до освіти усіх без винятку дітей. Якщо наприкінці ХХ століття інклюзивну школу розглядали як місце, де люди працюють, зустрічаються і вчать жити з відмінностями, то на початку ХХІ століття від інклюзивної школи очікують доступної якісної освіти, адаптованої до потреб кожного учня.

Висновки. Таким чином, нами здійснено огляд сучасних наукових вітчизняних та зарубіжних досліджень в галузі освіти дітей з особливими освітніми потребами. Проаналізовано науково-теоретичну базу, присвячену проблемі інклюзивної освіти в скандинавських країнах, розроблено класифікацію наукових праць за інституційним критерієм, виділено три основні групи джерел. Подальшої розробки потребує методика компаративного аналізу інклюзивної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади : [монографія] / А. А. Колупаєва ; Ін-т спец. педагогіки АПН України. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 458 с.
2. Рассказова О. І. Теорія та практика розвитку соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.05 "Соціальна педагогіка" / Ольга Ігорівна Рассказова. – Луганськ : Б.в., 2014. – 44 с.
3. Будяк Л. В. Організаційно-педагогічні умови інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітній сільській школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.03 "Корекційна педагогіка" / Лариса Вікторівна Будяк ; Ін-т спец. педагогіки НАПН України. – К., 2010. – 23 с.
4. Василенко О. М. Соціально-педагогічні умови адаптації молодших школярів з особливими потребами до навчання в загальноосвітній школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05

- "Соціальна педагогіка" / Василенко Олена Миколаївна ; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2010. – 20 с.
5. Захарчук М. Є. Становлення та розвиток інклюзивної освіти у США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Теорія та історія педагогіки" / Захарчук Мар'яна Євгенівна ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Т., 2013. – 17 с.
 6. Чопік О. В. Формування взаємин дітей з вадами опорно-рухового апарату із здоровими ровесниками в умовах інклюзивного навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.03 "Корекційна педагогіка" / Чопік Олена Василівна ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2013. – 18 с.
 7. Огієнко О. І Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.01 "Теорія та історія педагогіки" / Огієнко Олена Іванівна ; АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2009. – 44 с.
 8. Логвиненко Т. О. Вища освіта Данії, Норвегії, Швеції у сучасному європейському вимірі [Електронний ресурс] / Т. О. Логвиненко. – Режим доступу : <http://dspace.uzhnu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/lib/264/1/ВИЩА%20ОСВІТА%20ДАНІЇ,%20НОРВЕГІЇ,%20ШВЕЦІЇ%20У%20СУЧАСНОМУ%20ЄВРОПЕЙСЬКОМУ%20ВИМИРІ.pdf>.
 9. Бут Тони. Показатели инклюзии : [практическое пособие] / Тони Бут, Мэл Эйнскоу Эйнскоу ; [перевод : РООИ "Перспектива" под редакцией Марка Вогана] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edu-open.ru/Portals/0/Documents/spec/Показатели%20инклюзии.pdf>.
 10. Лорман Т. Сім стовпів інклюзивної освіти. Як перейти від запитання "чому?" до запитання "як?" / Т. Лорман // Дефектологія. – 2010. – № 3. – С. 3–1.
 11. Лупарт Д. Шкільна реформа в Канаді : перехід від роздільних систем освіти до інклюзивних шкіл : продовження / Д. Лупарт, Ч. Веббер // Дефектологія. – 2010. – № 2. – С. 7–19.
 12. П'ятакова Т. Особливості підготовки учителів Швейцарської конфедерації до здійснення інклюзивної освіти / Т. П'ятакова // Імідж сучасного педагога : [науково-практичний освітньо-популярний журнал]. – № 10. – 2000. – С. 37–39.
 13. Чи приживеться північноамериканська модель інклюзії в Україні? / [Бондар В., Синьов В., Тищенко В.] // Рідна школа. – 2012. – № 8/9. – С. 20–27.
 14. Давиденко Г. В. Впровадження інклюзивної освіти у Великій Британії : проблеми, шляхи вирішення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB4QFjAA&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbu%2Fcgiiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fapnvplop_2014_11_4.pdf&ei=Jb9IVb2YNsrQ7AbFr4D4DA&usq=AFQjCNE7R6TeAykHgkEL-IGTjvAX5-g1IQ.
 15. Timo Saloviita. Inclusive Education in Finland : A thwarted development [Електронний ресурс] / Timo Saloviita. – Режим доступу : <http://www.inklusion-online.net/index.php/inklusion-online/article/view/172/172/>.
 16. Girma Berhanu. Inclusive education in Sweden : responses, challenges and prospects [Електронний ресурс] / Girma Berhanu. – Режим доступу : https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CDMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.internationalped.com%2Fdocuments%2FGirma%252051211.doc&ei=WcdIVdKRDOL_UiVqgfAI&usq=AFQjCNF0hw_vJ-2f_XYKZUf9vszFFvmlg.
 17. Kim Wickman. Disabled children, inclusion, and physical education in Sweden [Електронний ресурс] / Kim Wickman. – Режим доступу : <http://nndr.no/disabled-children-inclusion-and-physical-education-in-sweden/>.
 18. Segregation, integration, inclusion – The ideology and reality in Finland / [Kivirauma J., Klemelä K., & Rinne R.] // European Journal of Special Needs Education, 21(2). – 2006. – P. 117–133.
 19. Arnesen A. & Lundahl L. Still social and democratic? Inclusive education policies in the Nordic welfare states / A. Arnesen, L. Lundahl // Scandinavian Journal of Educational Research, 50(3). – 2006. – P. 285–300.
 20. Persson B. Exclusive and inclusive discourses in special education research and policy in Sweden / B. Persson // International Journal of Inclusive Education, 7 (3). – 2003. – P. 271–280.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLATERATED)

1. Kolupaeva A. A. Pedagogichni osnovy integruvannya shkoliariv z osoblyvostyamy psyhofizychnogo rozvytku u zagal'noosvitni navchal'ni zaklady [Pedagogical Bases of Integrating Pupils with Peculiarities of the Mind-Body Development in the General Educational Establishments] : [monografiia] / A. A. Kolupaeva ; In-t spets. pedagogiky APN Ukrainy. – K. : Pedagogichna dumka, 2007. – 458 s.
2. Rasskazova O. I. Teoriia ta praktyka rozvytku sotsial'nosti uchniv v umovakh inkluzyvnoyi osvity [Theory and Practice of Pupils' Sociality Development in Terms of the Inclusive Education] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra ped. nauk : spets. 13.00.05 "Sotsial'na pedagogika" / Ol'ga Igorivna Rasskazova. – Lugans'k : B.v., 2014. – 44 s.
3. Budiak L. V. Organizatsiyno-pedagogichni umovy inkluzyvnoho navchannia ditey z porushenniamy psyhofizychnogo rozvytku v zagal'noosvitniy sil's'kiy shkoli [Organizational Pedagogical Conditions of the Inclusive Education of Children with Body-Mind Disorders in the General Village School] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.03 "Korektsiyna pedagogika" / Larysa Viktorivna Budiak ; In-t spets. pedagogiky NAPN Ukrainy. – K., 2010. – 23 s.
4. Vasylenko O. M. Sotsial'no-pedagogichni umovy adaptatsii molodshykh shkoliariv z osoblyvymy potrebamy do navchannia v zagal'noosvitniy shkoli [Social-Pedagogical Conditions of Junior Pupils' Adaptation to the Education

- in the General School] : avtoref. dys. na zbuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.05 "Sotsial'na pedagogika" / Vasylenko Olena Mykolayivna ; Lugan. nats. un-t im. T. Shevchenka. – Lugans'k, 2010. – 20 s.
5. Zakharchuk M. E. Stanovlennia ta rozvytok inkluzyvnoyi osvity u SSHA [The Inclusive Education Establishment and Development in the USA] : avtoref. dys. na zbuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 "Teoriia ta istoriia pedagogiky" / Zakharchuk Mar'iana Evgenivna ; Ternop. nats. ped. un-t im. Volodymyra Gnatiuka. – T., 2013. – 17 s.
 6. Chopik O. V. Formuvannia vzaemyn ditey z vadamy oporno-rukhovoho aparatu iz zdorovymy rovesnykamy v umovakh inkluzyvnoho navchannia : avtoref. dys. na zbuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.03 "Korektsiina pedagogika" / Chopik Olena Vasylivna ; Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. – K., 2013. – 18 s.
 7. Ogienko O. I. Tendentsiyi rozvytku osvity doroslykh u skandinavskyykh krayinakh (druga polovyna XX stolittia) [Tendencies of the Adults' Education Development in Scandinavian Countries (the Second Half of the XX Century)] : avtoref. dys. na zbuttia nauk. stupenia d-ra ped. nauk : spets. 13.00.01 "Teoriia ta istoriia pedagogiky" / Ogienko Olena Ivanivna ; APN Ukrainy, In-t ped. osvity i osvity doroslykh. – K., 2009. – 44 s.
 8. Logvinenko T. O. Vyshcha osvita Danii, Norvegii, Shvetsii u suchasnomu evropeiskomu vymiri [Higher Education in Denmark, Norway, Sweden in the Modern European Space] [Elektronnyy resurs] / T. O. Logvinenko. – Rezhym dostupu : <http://dspace.uzhnu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/lib/264/1/ВИЩА%20ОСВІТА%20ДАНІЇ,%20НОРВЕГІЇ,%20ШВЕЦІЇ%20У%20СУЧАСНОМУ%20ЄВРОПЕЙСЬКОМУ%20ВИМІРІ.pdf>.
 9. Booth Tony. Pokazateli inkluzii [Inclusion Indicators] : [prakticheskoe posobie] [Elektronnyy resurs] / Tony Booth, Mel Ainscow ; [perevod : ROOI "Perspektiva" pod redaktsiye Marka Vogana]. – Rezhym dostupu : <http://edu-open.ru/Portals/0/Documents/spec/Показатели%20инклюзии.pdf>.
 10. Lorman T. Sim stopiv inkluzyvnoyi osvity. Iak pereyty vid zapytannia "chomu?" do zapytannia "iak?" [Seven Stages of the Inclusive Education. How to Pass on from the Question "Why?" to the Question "How?" / T. Lorman // Defektologiya [Defectology]. – 2010. – № 3. – S. 3–1.
 11. Lupart D. Shkil'na reforma v Kanadi : perekhid vid rozdil'nykh system osvity do inkluzyvnykh shkil : prodovzhennia [School Reform in Canada : the Transition from the Separable Systems to Inclusive Schools : the Continuation] / D. Lupart, Ch. Vebber // Defektologiya [Defectology]. – 2010. – № 2. – S. 7–19.
 12. P'iatakova T. Osoblyvosti pidgotovky uchyteliv Shveitsars'koyi konfederatsii do zdiysnennia inkluzyvnoyi osvity [Peculiarities of Swiss Confederation Teachers' Preparation to the Inclusive Education] / T. P'iatakova // Imidzh suchasnoho pedagoga [Modern Teacher's Image] : [naukovo-praktychnyy osvitiio-populiarnyy zhurnal]. – № 10. – 2000. – S. 37–39.
 13. Chy pryzyhvet'sia pivnichnoamerykans'ka model' inkluzii v Ukraini? [Will the Northern-American Inclusive Model Take on in Ukraine] / [Bondar V., Syniov V., Tyshchenko V.] // Ridna shkola [Native School]. – 2012. – № 8/9. – S. 20–27.
 14. Davydenko G. V. Vprovadzhennia inkluzyvnoyi osvity u Velykiy Brytaniyi : problemy, shliakhy vyrishennia [The Inclusive Education Implementation in Great Britain : Issues, Solution Ways] [Elektronnyy resurs] / G. V. Davydenko. – Rezhym dostupu : https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB4QFjAA&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbu%2Fcgiiiris_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fapnvplop_2014_11_4.pdf&ei=Jb9IVb2YNsrQ7AbFr4D4DA&usg=AFQjCNE7R6TeAykHgkEL-IGtJvAX5-g1IQ.
 15. Timo Saloviita. Inclusive Education in Finland : A thwarted development [Elektronnyy resurs] / Timo Saloviita. – Rezhym dostupu : <http://www.inklusion-online.net/index.php/inklusion-online/article/view/172/172/>.
 16. Girma Berhanu. Inclusive education in Sweden : responses, challenges and prospects [Elektronnyy resurs] / Girma Berhanu. – Rezhym dostupu : https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CDMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.internationalped.com%2Fdocuments%2FGirma%252051211.doc&ei=WcdIVdKRD oL_UIVqgfAI&usg=AFQjCNF0hw-_vJ-2f_XYKZUf9vszFFvmIg.
 17. Kim Wickman. Disabled children, inclusion, and physical education in Sweden [Elektronnyy resurs] / Kim Wickman. – Rezhym dostupu : <http://nndr.no/disabled-children-inclusion-and-physical-education-in-sweden/>.
 18. Segregation, integration, inclusion – The ideology and reality in Finland / [Kivirauma J., Klemelä K., & Rinne R.] // European Journal of Special Needs Education, 21(2). – 2006. – P. 117–133.
 19. Arnesen A. & Lundahl L. Still social and democratic? Inclusive education policies in the Nordic welfare states / A. Arnesen, L. Lundahl // Scandinavian Journal of Educational Research, 50(3). – 2006. – P. 285–300.
 20. Persson B. Exclusive and inclusive discourses in special education research and policy in Sweden / B. Persson // International Journal of Inclusive Education, 7 (3). – 2003. – P. 271–280.

Матеріал надійшов до редакції 14.05. 2015 р.

Андрійчук Н. М. Проблема інклюзивного образования в современных отечественных и зарубежных исследованиях.

Цель статьи – проанализировать современные отечественные и зарубежные исследования в отрасли инклюзивного образования. Автор совершает обзор научных исследований, касательно детей с особыми образовательными потребностями, которые проводились в Украине в начале XXI века. Особенное

внимание уделено зарубежному опыту, а именно инклюзивному обучению в скандинавских странах. Автор дает классификацию научно-теоретической базы, посвященной проблеме инклюзивного образования в скандинавских странах по институциональному критерию, и выделяет три основные группы научных работ.

Ключевые слова: *инклюзивное образование, образование скандинавских стран, современные отечественные и зарубежные исследования.*

Andriichuk N. M. The Inclusive Education Issue in Current Native and Foreign Studies.

The purpose of this article is to make the analysis of current native and foreign studies in the field of the inclusive education. The author makes the common reference of scientific researches conducted in Ukraine at the beginning of the 21st century concerning children with special needs. It is claimed that Ukraine makes certain steps in the development of principles of inclusive education hence the foreign countries' lasting experience in the inclusive education organization on all the levels takes the new special meaning. The Nordic countries have for that matter their own close to native distinguishing features. That is why, the special attention is devoted to the foreign experience, namely to the inclusive education in Nordic countries. The author classifies the scientific and theoretical data bank dedicated to the problem of Nordic countries' inclusive education according to the institutional criterion. Since the educational system in Nordic countries can be considered as a social institute and therefore the inclusive education as a component of this institute, we can attribute it to a social institution. For this reason the institutional criterion illustrates most successfully the place of inclusive education in the general educational system in Nordic countries. Thus, the scientific works can be divided into three main groups: the ones characterizing the system of education in Nordic countries; those which are devoted to the inclusive education in foreign countries; and finally the works, concerning directly the issues of inclusive education in Nordic countries.

Key words: *inclusive education, educational system in Nordic countries, current native and foreign studies.*